

SESIUNEA PLENARĂ

ROLUL GÂNDIRII ȘTIINȚIFICE ÎN ASIGURAREA COMPETENȚEI DE SECURIZARE PSIHOPEDAGOGICĂ A ELEVILOR DIN PARTEA CADRELOR DIDACTICE

THE ROLE OF SCIENTIFIC THINKING IN ENSURING THE COMPETENCE OF PSYCHO-PEDAGOGICAL SECURITY OF STUDENTS BY TEACHERS

SANDULEAC Sergiu, doctor, conferențiar universitar
Universitatea Pedagogică de Stat “Ion Creangă” din Chișinău

SANDULEAC Sergiu, PhD, associate professor,
“Ion Creanga” State Pedagogical University of Chisinau
E-mail: sanduleac.sergiu@upsc.md
[ORCID iD: 0000-0003-2040-4670](https://orcid.org/0000-0003-2040-4670)

CZU 37.015.3+37.062

Rezumat

Securitatea psihologică reprezintă un subiect mult discutat atât în context psihoterapeutic cât și în context educațional. Articolul de față propune spre discuție analiza securității psihologice în context educațional din perspectiva stabilirii unor relații optime de interacțiune dintre elev și cadru didactic având la bază gândirea științifică și educația științifică. Rolul gândirii științifice fiind unul ce ar promova în primul rând cultura psihologică în calitate de factor și condiție de asigurare a securității psihologice în sistemul de învățământ. Cultura psihologică include diverse proprietăți psihologice în educația unei persoane, cum ar fi: aspectul motivațional, emoțional, intelectual, comunicativ, reflexiv, de reglementare etc., fiind conectate prin principii de coordonare și subordonare. Toate aceste proprietăți psihologice fiind mediate de gândirea științifică a cadrelor didactice contribuie la asigurarea unui mediu securizant pentru elevi din perspectiva alfabetizării psihologice (științifice), competenței psihologice, ce contribuie la formarea unei culturi psihologice mature din partea cadrelor didactice ce se reflectă prin autoreglare personală, asigură o interacțiune eficientă, sigură și umană cu oamenii, dar mai cu seamă cu elevii.

Cuvinte cheie: securitate psihologică, gândire științifică, elevi, cultură psihologică, mediu educațional, pedagogi.

Abstract

Psychological security is a much-discussed topic both in a psychotherapeutic context and in an educational context. This article proposes for discussion the analysis of psychological security in an educational context from the perspective of establishing optimal relationships of interaction between student and teacher based on scientific thinking and scientific education. The role of scientific thinking being one that would primarily promote psychological culture as a factor and condition for ensuring psychological security in the education system. Psychological culture includes various psychological properties in a person's education, such as: motivational, emotional, intellectual, communicative, reflective, regulatory, etc., being connected by principles of coordination and subordination. All these psychological properties being mediated by the scientific thinking of teachers contribute to ensuring a safe environment for students from the perspective of psychological (scientific) literacy, psychological competence, which contributes to

the formation of a mature psychological culture of teachers reflected by personal self-regulation, ensures an efficient, safe and humane interaction with people, but especially with students.

Key words: *psychological security, scientific thinking, students, psychological culture, educational environment, pedagogues*

Abordarea securității psihologice impune implicarea a două aspecte esențiale pentru acest subiect. Primul aspect în constituirea securității psihologice se referă la *trăsăturile de personalitate* ale subiectului securității psihologice, unde acesta poate fi afectat într-o anumită manieră în dezvoltarea proceselor mentale. Al doilea aspect se referă la *mediul cu care interacționează persoana*, care poate fi unul securizant sau din contra nesecurizant. În cazul de față vom aborda *mediul educațional* ca fiind unul securizant sau mai puțin securizant din perspectiva interacțiunii eficiente dintre cadrul didactic și elev, în contextul educației științifice.

Pornim de la definirea mediului educațional, care constituie o realitate psihopedagogică, conținând condiții special organizate pentru formarea personalității, precum și oportunități pentru dezvoltare, includere în mediul social și spațial-obiectiv. Esența psihologică a mediului educațional reprezintă un set de acțiuni și relații între participanții procesului educațional. A. Maslow citat de I. Baeva (И. Баева) spunea „un mediu bun constituie unul dintre factorii principali ai auto-actualizării și sănătății, oferind posibilitatea de auto-actualizare” [1, p. 9].

Procesul de formare a personalității este condiționat de socializare, ca proces de asimilare de către individ a cunoștințelor, normelor, credințelor, idealurilor și valorilor, adică cultura societății căreia îi aparține. Socializarea la rândul său este privită ca unul din cele mai importante mecanisme utilizate în procesul educațional prin intermediul căreia elevul acumulează experiență și atitudini sociale care corespund anumitor roluri sociale și formarea calităților sociale (cunoștințe, abilități, valori). Procesul educațional se desfășoară într-un anumit mediu social, care în psihologia educației a primit denumirea de „*mediu educațional*”. Calitatea acestui mediu educațional contribuie semnificativ la dezvoltarea subiecților educaționali, adică a elevilor. S. L. Rubinstein scria: „Dezvoltarea psihicului la copil este indisolubil legată de dezvoltarea conținutului culturii umane și a sistemului de relații interumane stabilite în acest mediu în care se dezvoltă” [2, p. 105]. D. B. Elkonin consideră ca o sursă de dezvoltare a copilului o reprezintă mediul său social, care conține „forme ideale care ghidează dezvoltarea reală a copilului” [3, p. 117]. Astfel, mediul educațional devine un factor important din punct de vedere al securității copilului. Securitatea în plan general reprezintă una dintre caracteristicile și criteriile de funcționare optimă și dezvoltare a activităților sociale, economice, tehnice, ecologice și biologice. Starea sistemului socio-economic și, prin urmare, securitatea stă la baza securității naționale, al cărei scop este dezvoltarea, sănătatea, starea normală a societății și a individului.

Securitatea socială, a cărei structură, include neapărat și securitatea psihologică, înseamnă că instituțiile sociale își îndeplinesc funcțiile pentru a satisface nevoile, interesele, scopurile indivizilor. Acesta se exprimă printr-o serie de indicatori: calitatea vieții, speranța de viață, nivelul de sănătate mintală etc. De reținut că școala este una dintre instituțiile sociale larg reprezentate în societate, implicată direct în acest proces, care poate construi local sistem de securitate bazat pe teoria generală a securității naționale [1, p 10].

Elementul esențial din perspectiva teoriei securității este conceptul de „amenințare”. Amenințările pot fi clasificate în funcție de sursa originii acestora: *amenințări de origine naturală; amenințări epidemiologice; dezastre provocate de om; amenințări sociale, printre care se numără și cele social-psihologice, asociate cu tensiune socială, cu conflictul*. Problema securității este analizată din cel puțin două puncte de vedere: În primul rând este vorba de protejarea unui sistem ca proces de determinat de capacitatea de autoorganizarea. În cel de al doilea caz este vorba de anumite garanții, exprimate deja printr-un rezultat, care asigură dezvoltarea durabilă și protecția împotriva amenințărilor interne și externe. Majoritatea definițiilor cu privire la securitate confirmă că securitatea vizează conservarea unui sistem și asigurarea funcționării normale a acestuia.

Securitatea psihologică, ca element component al securității, exprimată în calitate de protecție împotriva influenței asupra conștiinței de către alte persoane poate fi asigurată prin prisma a două strategii de bază:

- asigurarea echilibrului optim de dependență-independență față de alte persoane prin formarea autonomiei sănătoase;
- asigurarea controlului asupra reacțiilor lor stereotipice în situații importante sau ieșite din comun.

În abordările moderne, securitatea psihologică este utilizată în studiul situațiilor de urgență, accidente și catastrofe caracterizate prin consecințe semnificative de ordin material sau consecințe sociale și de mediu. În acest context în literatura de ultima oră apare conceptul de „*cultură a securității*”, care vine ca un element psihopedagogic determinant al educării populației în vederea sporirii securizării față de riscurile care pot surveni din exterior, fiind prezente în orice context și de orice natură: fie o amenințare fizică, fie o amenințare socială, sau de ordin moral. În particular contextul discuției ne înclină să abordăm subiectul securității psihologice la elevi din perspectiva mediului educațional, ca fiind un element educogen din perspectiva dezvoltării gândirii științifice.

Revenind la conceptul de *amenințare*, vom atinge subiectul securizării psihologice a elevului din perspectiva întăririi factorilor interiori prin crearea unei personalități armonios dezvoltate, reziliente la evenimentele traumatizante. Vom preciza diferența dintre conceptele de *eveniment traumatizant de situație traumatizantă*. Evenimentul traumatizant cuprinde în sine acea amenințare venită din exterior și se prezintă ca un factor obiectiv, pe când situația traumatizantă se referă la perceperea subiectivă a persoanei care trece prin evenimentul respectiv. „Într-o viziune dialectică a conceptului de situație, factorii situaționali se leagă întotdeauna de subiectul care trăiește și acționează” [5, p. 63]. Persoana trăiește o anumită situație traumatică în particularitatea ei istorică și individuală, astfel că încercările persoanei de a o depăși sunt profund dependente de această experiență individuală. De aceea, întotdeauna situațiile traumatizante vor fi diferite de la individ la individ, chiar dacă evenimentul traumatizant va fi același [4]. Un element definitoriu care contribuie la scăderea rezilienței față de situațiile traumatizante ar putea fi: gradul de control pe care persoana îl mai poate avea asupra propriei persoane sau asupra situației, gradul de imprevizibilitate, numărul persoanelor aflate în aceeași situație traumatică, gradul de afectare al celor din anturaj, modul de participare în situație, direct sau indirect [4, p. 5].

Una din amenințările secolului XXI o reprezintă pandemia COVID-19, datorită căreia au fost paralizate și periclitare practic toate institutele statale, și orice formă de organizare socială, iar sistemul educațional nu a fost o excepție. Și dacă pandemia în sine a reprezentat o formă de amenințare exprimată prin crearea unui mediu traumatizant, atunci reacția oamenilor la acest mediu, iar mai cu seamă a elevilor în context educațional a fost una diferită exprimată prin situații traumatizante diferite fiind condiționată de interferența factorilor situaționali subiectivi cu așteptările subiective” [5, p. 65]. Este actual în contextual pandemiei să vorbim și despre *traumatizarea cumulativă*, definită de M. Khan [7] care se referă la o succesiune de evenimente traumatice ale căror consecințe rămân la un nivel profund, inconștient, slăbind forțele de recuperare eului. Luând în considerație cele expuse ajungem la concluzia că elevii fiind slăbiți de traumatizarea cumulativă, prin experiența personală traumatizante sub unele aspecte legate fie de amenințarea integrității corporale și a vieții, vătămări sau răniri corporale severe, expunerea unei răniri sau vătămări intenționate, observarea violenței împotriva unei persoane iubite sau informare despre aceasta etc, expuse de A. Green [6], prin numeroase expuneri la amenințări actuale parvenite pe fonul pandemiei cum ar fi: expuneri la mesaje ce provoacă anxietate, violență aplicată în mod deliberat sub diverse forme.

Fiind spuse cele cu privire la securitatea psihologică factorii ce o reprezintă, vom expune ulterior care este rolul gândirii științifice în formarea rezilienței față de amenințările din exterior și în fortificarea securității psihologice. Luând în considerație că în mediul educațional interacțiunea pedagog-elev întotdeauna a reprezentat o problemă atât de ordin pedagogic cât și psihologic, subiectul devine și mai actual pe fonul pandemiei și măsurile de trecere la învățământul online, dar și revenirea la perioada „post-online” unde cadrul didactic neavând o pregătire corespunzătoare se confruntă cu provocări de diferită natură psihologică, este nevoit să constrângă elevul din lipsă de instrumente de influență față de acesta în situația nou creată. În consecință constrângerea ia forma unei violențe psihologice. Atunci când se analizează problema violenței, atenția deseori care asupra situațiilor de confruntare deschisă, agresiune, etc. Dar există o sferă a vieții umane în care violența nu este atât de pronunțată și impactul ei nu pare atât de evident, dar în realitate are cele mai distructive consecințe asupra persoanei aflate în proces de formare. Este vorba despre sfera relației adult-copil - despre creștere, educație și comunicarea de zi cu zi. Hărțuirea, constrângerea, abuzul de putere apar adesea în mediul școlar ca elemente ale violenței psihologice, cu impact psihologic foarte distructiv la care sunt expuși mulți copii și adolescenți, care în consecință constituie un mediu traumatizant ce aduce adesea consecințe grave asupra sănătății psihice a copilului.

Înainte de a răspunde la întrebarea: Pentru ce este nevoie ca pedagogii să opereze cu gândirea științifică în demersul lor educațional? Este nevoie de precizarea faptului că gândirea științifică ca produs este angajată în producția de cunoaștere obiectivă. În mod convențional, cunoașterea este considerată de două feluri: subiectivă și obiectivă, cunoașterea lui „ce” și „cum”, sau „a avea” și „a fi”. În această categorie intră cunoașterea analitică a științei, cunoașterea faptelor ce pot fi calculate, măsurate și testate. Cealaltă formă de cunoaștere este de tip „cum” și reprezintă cunoașterea experienței, a ființei, a corpului, minții și sufletului, pe care nu poate fi descoperită decât prin prisma persoanei proprii. Școlile moderne operează extrem de rar cu acest tip de cunoaștere, inhibându-i pe copii să învețe metode prin care să descopere singuri realitatea [8].

Nemijlocit apare întrebarea dacă realitatea obiectivă și realitatea subiectivă se contrazic. Dacă realitatea obiectivă este corectă atunci realitatea subiectivă trebuie să fie falsă. În cel mai bun caz vei fi capabil să adopți mentalitatea solipsism-ului în contextul mai larg al realității obiective, dar nu poți potrivi perspectiva realității subiective în cadrul realității obiective. Aceasta este o limitare majoră a modelului realității obiective. Realitatea obiectivă respinge realitatea subiectivă dar nu poate niciodată să o infirme, așadar realitatea obiectivă respinge

inerent o potențială perspectivă valabilă. Aceasta este o defecțiune majoră a modelului realității obiective. Dacă un model nu are loc pentru toate perspectivele potențial valabile, nu este un model bun. În consecință nu putem niciodată să avem încredere deplină în acest model deoarece poate foarte bine să fie complet greșit. Dacă ne bazăm deciziile pe acest model, vom putea lua o decizie inexactă după alta, dar nu vom ști niciodată. Este prea limitat pentru scopurile noastre, ca și cum am trece prin viața cu un braț legat la spate.

Cercetarea are în vedere studiul factorului uman, implicând o analiză detaliată a acțiunilor persoanelor angajate la unități cu risc ridicat. A doua zonă reprezintă o nouă ramură a cunoașterii - știința riscului

Bibliografie

1. БАЕВА, И. А. Психологическая безопасность в образовании: Монография. СПб.: Издательство «СОЮЗ», 2002. — 271 с. ISBN 5-94033-148-3
2. РУБИНШТЕЙН, С. Л. Проблемы общей психологии. М.: Педагогика, 1976. 416 с.
3. ЭЛБКОНИН, Д. Б. Избранные психологические труды. М.: Педагогика, 1989. 560 с. ISBN 5-7155-0035-4
4. VASILE, D. L. Trauma psihică și consecințele ei. Evitarea retraumatizării. In: Strengthening multidisciplinary cooperation to ensure an effective referral, assistance, rights protection for victims of human trafficking. <http://ec.justice-project.prorefugiu.org/wp-content/uploads/2018/02/Trauma-psihica-Diana-Vasile-1.pdf> (accesat 24.10.2021)
5. FISCHER, G., RIEDESSER, P. Tratat de psihotraumatologie. București: Trei, 2007. 389 p. ISBN 973-9419-84-4
6. GREEN, A. Childhood sexual and physical abuse. In: Wilson, J.P., Raphael, B., 1993, p. 577-592
7. M. MASUD R. KHAN. The concept of cumulative trauma. In: The Psychoanalytic Study of the Child, 1963.18:1, London, pp. 286-306, DOI: [10.1080/00797308.1963.11822932](https://doi.org/10.1080/00797308.1963.11822932)
8. Extras din lucrarea ”Învățături spirituale despre Tao – M. Forstater, Editura KAMALA In: <https://liviugheorghe.wordpress.com/2011/11/30/cunoasterea-subiectiva-si-cunoasterea-obiectiva/> (accesat 24.10.2021)